

## ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOI: 10.52122/nisantasisbd.1585289

L.T. HOBHOUSE PERSPEKTİFİNDEN SOSYAL LİBERALİZMDE DEVLET-  
BİREY İLİŞKİLERİ

Doç. Dr. Eray ACAR\*

\* Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

e-posta: eray.acar@dpu.edu.tr

ORCID 0000-0002-5375-7555

## ÖZET

Sosyal liberalizm, toplumların gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir ve bireylerin özgürlüğü ile eşitliği üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda, Leonard Trelawny Hobhouse'un fikirleri sosyal liberalizmin temel değerleri arasındadır. Liberal gelenekten gelen Hobhouse, bireylerin ekonomik özgürlüğün yanı sıra sosyal haklara da sahip olması gerektiğini belirtir. Toplumsal iyilik durumunun bireylerin refahıyla doğrudan bağlantılı olduğunu öne sürer. Bu görüşler, modern devletin rolünün sadece yasalarla sınırlı kalmayıp, sosyal dengeleri de gözetmesi gerektiğini ortaya koyar. Sosyal liberalizmi savunarak klasik liberalizmin eksik kalan toplumsal boyutunu önceleyen Hobhouse'a göre; sosyal liberalizm anlayışı, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine izin verirken, adil bir toplum yapısının da oluşturulmasına katkı sağlar. Özellikle günümüzün liberal kapitalist sistemlerinin ortaya çıkardığı sosyal dengesizlik, yoksulluk ve refahın adil paylaşılmasına ilişkin problemlerin giderilmesine yönelik çözüm arayışlarında tekrar gündeme gelen sosyal liberalizm bu çalışmada, Hobhouse'un sosyal liberalizmiyle ilgili temel fikirlerini incelenmesi ve bu düşüncenin günümüzdeki yansımaları ele alınmaya çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Liberalizm, Sosyal Liberalizm, Hobhouse, Üçüncü yol**Jel Kodları:** H50, H73, H83STATE-INDIVIDUAL RELATIONSHIPS IN SOCIAL LIBERALISM FROM THE L.T.  
HOBHOUSE PERSPECTIVE

## ABSTRACT

Social liberalism has a significant impact on the development of societies and focuses on the freedom and equality of individuals. In this regard, Leonard Trelawny Hobhouse's ideas are among the core values of social liberalism. Coming from the liberal tradition, Hobhouse states that individuals should have social rights as well as economic freedom. It suggests that social well-being is directly linked to the well-being of individuals. These views reveal that the role of the modern state should not only be limited to laws, but also take care of social balances. According to Hobhouse, who prioritizes the missing social dimension of classical liberalism by advocating social liberalism; While the understanding of social liberalism allows individuals to realize their potential, it also contributes to the creation of a fair social structure. In this study, social liberalism, which has come to the fore again in the search for solutions to the problems of social imbalance, poverty and fair sharing of wealth caused by today's liberal capitalist systems, has been tried to examine the basic ideas of Hobhouse's social liberalism and the reflections of this idea today.

**Keywords:** Liberalism, Social Liberalism, Hobhouse, Third Way**Jel Codes:** H50, H73, H83**Geliş Tarihi/Received:** 14.11.2024**Kabul Tarihi/Accepted:** 12.12.2024**Yayın Tarihi/Printed Date:** 31.12.2024**Kaynak Gösterme:** Acar, E. (2024). "L.T. Hobhouse Perspektifinden Sosyal Liberalizmde Devlet-Birey İlişkileri". *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(12) 823-833.

## GİRİŞ

Sosyal liberalizm, bireysel özgürlüklerin ve toplumsal adaletin bir bütün olarak sağlanmasına odaklanarak, piyasa ekonomik sistemlerinin sınırlarını aşmayı hedefler. Özellikle, eşit fırsatlar yaratılması ve sosyal politikaların güçlendirilmesi, sosyal liberalizmin merkezinde yer almaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin ekonomik ve sosyal eşitsizliklere karşı korunması gerektiği inancını taşır ve devletin bu amaç doğrultusunda aktif bir rol alması gerektiğini savunur. Ücretsiz eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik gibi unsurlar sosyal liberalizmin temel taşlarından ve sosyal bütünleşmeyi destekleyici bir işlev görür. Sonuç olarak, sosyal liberalizm, bireylerin özgürlüklerini geliştirirken, bu özgürlüklerin sosyal bir bağlamda nasıl anlam kazandığına dair derinlemesine bir analiz sunmayı gerektirir. Bu bağlamda, sosyal liberalizmin günümüzdeki önemi, bireyler arası eşitliği sağlarken toplumsal yapıların reformasyonunu da içermektedir. Farklı düşünce sistemlerinin temel taşlarını oluşturan önemli filozoflar ve teorisyenler, sosyal liberalizmin gelişiminde anlamlı katkılarda bulunmuşlardır. Özellikle John Stuart Mill, T.H. Green, L.T. Hobhouse gibi düşünürlerin birey özgürlüğü üzerine yaptığı vurgular, sosyal liberalizmin birey merkezli yapısını güçlendirmiştir.

Toplumsal liberalleşmeye katkılarıyla bilinen Hobhouse'un düşünceleri birey ve toplum endeksli olarak, özgürlük, eşitlik ve toplumsal adalet metaforları üzerinden, çoğunlukla klasik liberalizmin bireyci yaklaşımının toplumsal yapı üzerindeki etkileri üzerinden eleştirel bağlamda şekillenmiş ve yeniden organize edilmiştir. Hobhouse'un sosyal liberalizmdeki temel ilkelerden biri, bireylerin sosyal ve ekonomik eşitliğinin sağlanması gerektiği görüşüdür. Bu anlayış, bireylerin özgürlüklerinin güvence altına alınmasını ve toplumsal adaletin sağlanmasını hedeflemekte, bireysel hakların korunmasına ek olarak, toplumsal sorumlulukların ve dayanışmanın önemine de işaret etmektedir. Günümüzde sosyal liberalizmin önemi, bireylerin toplumsal yaşamdaki eşitlik ve özgürlük anlayışına katkıda bulunmasından gelmektedir. Özellikle İngiltere'de Tony Blair döneminde deneyimlenmiş olan üçüncü yol yaklaşımının ortaya koyduğu tecrübeler de dikkate alınarak, liberal kapitalist sistem içerisinde toplumsal adalet, fırsat eşitliği, yoksullukla mücadele ve refahın artırılmasına yönelik politika arayışlarına bir alternatif sunma kapasitesine sahip olan sosyal liberal düşüncenin gün geçtikçe akademik ve politik çevreler tarafından daha yüksek sele dillendirilme olasılığı oldukça fazladır. Zira sosyal liberal düşüncenin ekonomik eşitsizliklerin artışı ve sosyal adalet arayışının yükseldiği bu dönemde, toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler bulma kapasitesine sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle, insan hakları ve sosyal politikaların güçlenmesi, bireylerin özgürlüklerini koruyarak, demokratik katılımı teşvik eden bir zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal liberalizm bireylerin refahını artırma ve toplumsal dayanışmayı destekleme görevine sahiptir ve modern toplumların karşılaştığı zorlukları aşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çalışmada özellikle literatür taraması yöntemi ile klasik liberalizmin ve neoliberal politikaların ortaya çıkardığı sorunlara bütüncül bir yaklaşımla, genelde sosyal liberalizmin özelde ise L.T. Hobhouse'un bakış açısıyla değinilmeye çalışılarak mevcut duruma yönelik tespitler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

### 1. Hobhouse'un düşünce dünyasının öncülleri; J.S.Mill ve T.H. Green

Hobhouse'un sosyal liberalizme ilişkin düşüncelerinin oluşumunda John Stuart Mill önemli bir yere sahiptir. Zira Hobhouse'un deyimi ile Mill, zihnini sürekli taze tutan topluma ilişkin problem alanlarını tespit ve çözüm önerileri geliştirmeye kendini adanmış bir insandı. Mill özellikle, eşitlik, özgürlük, ahlak ve Etik üzerine yaptığı başyapıt niteliğindeki çalışmalar (*On Liberty, Faydacılık, Kadınların Köleleştirilmesi*) ile kendinden sonra gelen liberal düşünürlere çığır açmıştır (Hobhouse, 2019:69). Etik ve ahlaki değerlere sahip hoşgörülü bireylerin özgürlüklerinin korunmasında ve geliştirilmesinde devlete aktif sorumluluklar yükleyen Mill, devletlerin varlık süresinin bu görevlerini yerine getirmesine bağlı olduğunu ifade etmiştir (Şenel, 1998:24-25).

Thomas Hill Green; toplumsal ilişki ve özgürlük arasındaki ilişkiyi inceleyen ve özellikle pozitif özgürlük anlayışına yaptığı katkılar ile bilinen Green'in, Hobhouse'un fikirlerinin

olgunlaşmasında ciddi katkıları olmuştur. Bireyin biricik özgürlüğüne devlet de dâhil hiçbir müdahaleyi mazur göremeyen bir anlayışı ifade eden negatif özgürlüğün karşısında birey ve toplum yararına olmak kaydı ile özgürlüğü koruyan ve geliştiren, birey ve toplumun adaletli bir toplumsal ortamda refah içinde yaşayabilmesi için ilkeleri sınırları önceden belirlenmiş bir içerikte pratik devlet müdahalesini haklı/gerekli gören anlayış olarak pozitif özgürlük Green'in en çok üzerinde durduğu konu olmuştur.

Green, bir bireyin özgür sayılabilmesi yalnızca dış baskılardan kurtulmasına bağlı olmadığını, aynı zamanda kendi potansiyelini gerçekleştirebileceği fırsatlara sahip olması ile de yakından ilişkili olduğunu savunur. Bu da özgürlük kavramının içine çeşitli ideallerin dahil edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır (Barry, 2018: 311-313). Ölümünden sonra yayınlanan "İradeye Uygulanan Farklı 'Özgürlük' ve İnsanın Ahlaki Gelişimi Üzerine" makalesi de dahil olmak üzere, Siyasal Yükümlülük İlkeleri ve "Liberal Mevzuat ve Sözleşme Özgürlüğü Dersi" adlı eserleri liberal gelenek içinde oldukça önemli kırılmalara ve tartışmalara yol açmıştır.

## 2. Klasik liberalizm ideolojisinin özgürlük bağlamında bireye yaklaşımı

Sosyal liberalizm, toplumu etkileyen dinamikler arasında yer alır ve bireylerin özgürlüklerini ön plana çıkarır. Aynı zamanda toplumsal refahı artırmak için çaba gösterir. Bu yaklaşım, yalnızca birey haklarının korunmasıyla kalmaz, ekonomik eşitsizliklerin azaltılması ve sosyal adaletin sağlanması hedeflerine de yöneliktir. Hobhouse'ın fikirleri, sosyal liberalizmin bu yönlerini derinlemesine inceleyerek, bireylerin potansiyelini gerçekleştirebilmeleri için gerekli sosyal şartların sağlanmasını savunur. Bu anlayış, devletin rolünü aktif bir denetleyici ve destekleyici olarak tanımlar ve bireylerin toplumsal katılımını artırmayı amaçlar. Sonuçta, sosyal liberalizm; bireysel özgürlük ve sosyal sorumluluk arasında bir denge kurmayı hedefleyen ve toplumun bütünlüğünü korumaya yönelik bir yaklaşım olarak ortaya çıkar. Liberal ideolojiden kopmadan ancak klasik liberal anlayışın biricik olarak kabul ettiği ve yücelttiği birey ve özgürlüklerine yoğunlaşmanın ortaya çıkardığı sosyal adalet ve sosyal refah beklentisini öne çıkarmaya çalışan Hobhouse ve sosyal liberaller düşünce kurgularını Klasik liberalizmin birey ve özgürlük konusundaki prensipleri üzerinden geliştirmişlerdir. Sosyal liberal düşüncenin ve özelde Hobhouse'un fikirlerinin ontolojik ve ahlaki temellerinin daha iyi anlaşılması için klasik liberalizmin temel birey ve özgürlük prensiplerine çalışmanın bu bölümünde kısaca yer verilmesi uygun olacaktır.

Liberalizm, 17. yüzyıldan itibaren Batı dünyasında gelişen ve bireysel özgürlüğü merkezine alan bir siyasi ve toplumsal düşünce akımıdır. Bu ideolojinin temelinde bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması ve toplumda bireyin bağımsız bir şekilde var olabilmesi için devletin sınırlı bir güce sahip olması gerektiği fikri yatar.

Klasik liberalizm olarak da bilinen Locke'un fikirlerinin temellendirdiği ideolojik yaklaşımda başlıca ilkeler olarak aşağıdakiler sıralanabilir:

### • Özgürlük anlayışı

Liberalizmde özgürlük, en temelde "negatif özgürlük" yani dış baskıdan arınmışlık olarak tanımlanır. Negatif özgürlük, bireyin başkalarının veya devletin müdahalesi olmadan kendi kararlarını alabilme ve hayatını kendi istediği biçimde şekillendirebilme hakkını ifade eder. Bireysel-Toplumsal, İçsel-Dışsal, amaçsal-araçsal, Pozitif-Negatif gibi farklı ontolojik açıklamalar ile ifade edilebilen tür çeşitliliğini gördüğümüz liberalizmin özgürlük anlayışlarında aslolan bu özgürlüklerin birey ve dolayısı ile toplumun doğasına uygun olarak korunup geliştirilmesi ve ideal bir düzen için devlet -özgürlük ikileminden özgürlüğü tercih konusu dahi yapmamaktadır. Klasik liberaller Birey ve özgürlüğü birbirinden ayırt etmemiş, özellikle ekonomik alan da iki temel özgürlüğe işaret etmişlerdir: Sosyal liberalizmin temellerinde bireyin ekonomik özgürlüğüne ve özel mülkiyetinin sahipliği ve korunmasına ilişkin değerler yatar. Birbirlerinden farklı nitelikler ve becerilere sahip bireylerin serbest rekabet halinde bu özgürlüklerini geliştirebilmelerine imkân sağlanması esastır (Özel, 1994: 17).

### • Devletin Sınırlı Rolü ve Anayasacılık

Liberalizm, bireyin özgürlüğünü korumak için devletin sınırlı bir rol üstlenmesi gerektiğini savunur. Jandarma devlet ya da minimal devlet olarak da adlandırılan bu sistemde devlet, bireyin özgürlük alanına müdahalede bulunmamalı, yalnızca bireyler arasındaki hak ihlallerini

önlemek için sınırlı bir görev üstlenmelidir. Bireysel özgürlüklerin ve toplumsal rızanın temel alınması gerektiğine inanır. İktidarın yozlaştırıcı bir etkisi olduğunu ve mutlak iktidarın kaçınılmaz olarak yozlaşmaya yol açacağını savunur; bu nedenle iktidarın sınırlandırılması gerektiğine inanır. Locke'un ifadesiyle, "devlet, gücünü keyfi bir şekilde değil, toplumun barışı, güvenliği ve refahını hedefleyen, halkın aşına olduğu kurallar çerçevesinde objektif ve hakkaniyetli bir biçimde kullanmak zorundadır. Liberal devletin sınırlandırılmasında kullanılan başka bir araç da anayasal yönetim ya da anayasacılıktır. Anayasacılık, keyfi iktidarın kısıtlanmasını ve sınırlı bir devlet yapısının kurulmasını amaçlayan kurumsal bir sistem ve ilke bütünüdür. Amacı, siyasi iktidarı hukuki çerçevede sınırlandırarak liberal devletin işleyişini sağlamaktır (Kukathas, Lovell, & Maley, 1990: 34). Bu anlayışta, devletin bireylerin yaşamına müdahalesi kısıtlanmalı; bireylerin ise devletin ya da diğer bireylerin müdahale edemeyeceği özel bir alanı bulunmalıdır. Mülkiyet hakkı ise bireylerin yaşam ve özgürlük haklarının yalnızca teoride kalmasını engelleyip somut bir anlam kazanabilmesi için vazgeçilmez bir haktır. Bu haklar geçerli ve uygulanır durumdaysa, düzen "kendiliğinden düzen" haline gelecektir (Albertini-Pecherand Poujet, 1995: 15). Liberaller açısından, bireysel ilişkileri düzenleyecek genel kuralların devletten bağımsız şekilde gelişmiş olması ve devlet yetkilerinin anayasa tarafından kısıtlanması dolayısı ile, minimal yetkilere sahip olacağını bu durumun birey özgürlükleri için problem teşkil etmeyeceğini düşünmektedirler (Taner, 2013:227).

- **Bireycilik**

Liberal ideoloji, bireyci bir dünya görüşüne dayanır. Bireycilik, bireyin öncelikli olduğunu ve bireysel hakların toplumun veya kolektif yapıların çıkarlarından önce geldiğini vurgular. Bu düşünceye göre, bireyin özgürlüğü, onun kimliği, değerleri ve inançları üzerinde serbestçe karar verebilme yeteneğine dayanır. Klasik liberal felsefede, genellikle bireylere ontolojik, epistemolojik, metodolojik ve aksiyolojik olarak önceleyip biricikleştiren ve somut gerçekliğin ön planda olduğu bir düşünce vardır. Burada, en yüksek ve en temel varlık olarak görülen değer bireydir. Bireyin varoluşunun sebebi başka bir neden ya da diğerleri değil, sadece kendisidir. Bireyi içsel bir varlık olarak kabul eden bu felsefi yaklaşımın ontolojik yansıması, bireycilik olarak tanımlanır. (Karaçay Çakmak, 2008: 5). Liberal düşünce, bireyi bir yandan özgürlük ve bağımsızlık arayışında merkeze alırken, diğer yandan da bireylerin kendi özgürlüklerini kullanırken başkalarının özgürlüklerine zarar vermemesi gerektiğini vurgular. Bu nedenle, liberalizmde özgürlük anlayışı, yalnızca bireyin devletten bağımsız hareket etmesini sağlamakla kalmaz; aynı zamanda bireyler arasındaki hakların korunması için sınırlandırmaların da önemli olduğunu belirtir

- **Piyasa serbestisi**

Klasik Liberal öğretilerde, serbest piyasa ekonomisi ve piyasa özgürlüğü ne yapılan vurgu ve verilen önem oldukça güçlüdür. Bu argümanın kökeninde, piyasa ekonomisi ile bireysel özgürlüklerin birbirine içkin ve tamamlayıcı kabul edilmesidir. Bu özgürlükler, bireyin tüketici rolünde ürün ve hizmetleri özgürce seçme hakkını ifade etmekten, diğer taraftan üretici rolünde müteşebbüs özgürlüğü, emek rolü açısından ise dilediği bir işi veya mesleği seçme/seçme veya da dilediğinde değiştirebilme hakkına sahip olmasına vurgu yapar (Watts, 1992: 7).

- **Çoğulculuk ve farklılıklara saygı**

Liberal düşünce, bireylerin farklı düşünce, inanç ve yaşam tarzlarına sahip olabileceklerini kabul eder ve bu çeşitliliği özgürlüğün bir unsuru olarak görür. Liberalizm, her bireyin kendine özgü bir kimliği, ideolojisi ve dünya görüşü olduğunu kabul eder ve bu farklılıkların toplumsal yaşamda var olması gerektiğini savunur. John Stuart Mill gibi liberal düşünürler, bireyin özgürlüğünün başka bireylerin özgürlük alanlarına zarar vermediği ölçüde değerli olduğunu belirtmişlerdir. Mill'in "Zarar İlkesi" olarak bilinen bu yaklaşım, bireylerin özgürlüklerinin yalnızca başkalarına zarar verdiklerinde kısıtlanabileceğini ifade eder. Bu ilkeye göre, bir birey kendi özgürlüğünü dilediğince kullanabilir, ancak bu özgürlük başka bireylerin hak ve özgürlüklerine zarar vermeye başladığında sınırlandırılmalıdır. Sosyal liberal sistemde, nesnel herhangi bir toplumsal ya da ahlaki değer mutlak olarak kabul edilmemesi esastır. Gerçeğin geniş halk kitleleri tarafından şekillendirildiği düşüncesi benimsenir. Bu durum, toplumda

hoşgörünün yaygınlaşmasına ve çoğunluk iktidarının azınlıklar üzerindeki etkisinin sınırlandırılmasına yol açar (Çetin, 2001: 233).

### 3. Klasik liberal düşüncenin sosyal liberalizme evrimi; çatışma mı? Uzlaşma mı?

Klasik liberalizmin bireycilik, özel mülkiyet ve piyasa ekonomisi gibi ilkelerin hakim olduğu bir düşünce sistemi olmuştur. Ancak liberal gelenek içinde yine liberalizm temel prensiplerinden özellikle negatif özgürlük başta olmak üzere temel prensiplere yönelik eleştiriler gene aynı liberal gelenek içindeki düşünürlerden gelmiştir. “Sınırlı devlet” kuramına ahlâkî ve pratik gerekçelerle bütünüyle karşı çıkan anarko kapitalistlerden, tamamen devleti devre dışı bırakılmasından, devletin daha etkin rol üstlenilmesine kadar uzanan yeni ve farklı eleştirel Liberalizm yorumları, özellikle 19. yüzyılda yükselen toplumsal taleplerin ve devlete daha aktif roller biçen Sosyalizm, Marxizm ve muhafazakarlık gibi alternatif ideolojilerin eleştirilerinden etkilenmiştir. Örneğin; Sosyal Adalet ve refahın yeniden dağıtımda devlete verdiği roller ile John Rawls’ın geliştirdiği Sosyal Adalet teorisine karşı en büyük karşı çıkış, devletin bireylere yönelik sosyal adalet dağıtımını adil bir şekilde yapmasının devletin doğası gereği mümkün olmadığını iddia eden yine bir liberal düşünür Robert Nozick tarafından radikal bir şekilde gelmiştir.

Görüldüğü üzere liberal düşünceyi benimseyen temel prensipler üzerinde her zaman bir oydaşma içinde olduklarını söylemek zordur. Bu durumda göstermektedir ki; liberal düşünürlerin ilkeler üzerinden liberalizm düşüncesinde birbirinden farklı çizgilerde yol ayrımlarına gittiği, homojen bir liberalizmden değil aynı gelenek içinde, fakat birbirinden farklılaşmış liberal düşüncelerin varlığından bahsedilebilir (Ryan, 2007: 360).

Geleneksel liberaller, devletin müdahalesine karşı çıkışları ve piyasa ekonomisine olan güvenleri ile özgür ve adil bir toplum yaratılabileceğini düşünseler de, bu yaklaşım Sanayi Devrimi sonrasında geniş halk kitleleri arasında yeterli kabul görmemiştir. 19. yüzyıl ortalarından itibaren Marksist ve kolektivist eleştiriler liberalizme yönelmiş, bu eleştiriler neticesinde ise liberal gelenek içinde sosyal ve pozitif bir bakış açısıyla devletin ontolojik temelleri ve sınırlarını ortaya koyma yönünde gelişen yeni bir akım ortaya çıkmıştır. Thomas Hill Green ve Leonard Hobhouse gibi düşünürlerin öncülüğünü yaptığı bu “sosyal liberalizm” akımında, bireysel özgürlük ve devlete karşı sınırlama yerine, toplumsal özgürlük ve sosyo-ekonomik alanlarda daha etkin bir devlet vurgulanmış; devletin rolü ve görevleri kolektivist bir yaklaşımla yeniden tanımlanmıştır (Erdoğan, 1998:11-13) Ancak Hobhouse’a göre bu durum bir çatışma değil aslında bir uzlaşdır.

Hobhouse’un *Democracy and Reaction* adlı eserinde sosyalistler ile liberallerin farklı yolları takip etmelerine rağmen aslında ortak bir noktada bir araya geldiklerini ifade eder. Hobhouse’a göre budurum gerçekte bir anlaşmazlık ya da çatışmanın ötesinde, aksine bu görüşler puzzle parçaları gibi birbirlerini kazanma hırsı (liberalizm) ve/veya kolektivizm (Sosyalizm) dayatmacılığı olmadıkça tamamlayıcı bir rol üstlenirler (Erdoğan, 2006: 53-54).

### 4. Hobhouse’da birey ve toplum bağlamında özgürlük tasavvuru

Temel düşünce çekirdeklerini John Stuart Mill’den alan Green’in çalışmaları ve onu takip eden diğer liberaller olarak Hobson, Rawls ve Hobhouse’ da birey sadece kendisini düşünen, bireysel yararını maximize etmeye çalışan bencil bir varlık değil aynı zamanda sosyal yönü de olan sorumluluk sahibi bir varlıktır (Heywood, 2014:71). Hobhouse’a göre, etik ve ahlak dahil tüm insan eylemlerinin temelinde bazı “psiko-fiziksel” kök ilgi ve ihtiyaçlar yatar (1913:170). Bu kök çıkarlar sadece ilkel dürtülerden ibaret değildir; bireyin ve onun neslinin hayatta kalmasını kapsayan geniş bir ilgi kompleksidir. Hem bireyin hem de toplumun sürekliliği ile ilgili olan bu çıkarlar, basitçe egoist ya da fedakar duygular olarak ayrıştırılamaz. Yaşam boyunca kök çıkarlar, bilinçsiz ya da açıkça fark edilmese bile, bireyin değişen koşullara verdiği birçok tepkiyi yönlendirir. Bu çıkarların tatmin edilmesi ihtiyacı, ahlak kurallarının ve sosyal geleneklerin oluşması aracılığıyla toplum yaşamında bir istikrar sağlar (Hobhouse, 1913:169-203).

Özgür bir birey olarak insanların hem kendi özgürlüklerini kullanabilmeleri hem de topluma karşı sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için bireylerin haklarını kullanma ve ve farkındalığının artırılarak desteklenmesi konusunda devlete dağıtıcı, düzenleyici ve geliştirici rolüne sahip bir yapı olarak ciddi sorumluk düştüğünü dolayısıyla ekonomik ve toplumsal hayatın tamamlayıcı bir parçası olarak ifade ederler (Hobhouse, 1911:174-183).

Klasik liberaller, devletin yalnızca doğal hakların korunması ve güvence altına alınmasıyla sınırlı bir rol oynamasını savunurken, modern liberaller, devletin, toplumun belirsiz koşulları karşısında kitlelerin sosyal güvenliğini sağlaması gerektiğini savunurlar. Klasik liberalizmin müdahalesizlik anlayışına dayalı negatif özgürlüğü ile karşılaştırıldığında, modern liberaller sosyal güvenlik ve toplumsal refah temalı pozitif özgürlüğü ön plana çıkarırlar. Bu pozitif özgürlük anlayışının, daha yeni ve daha ilerici bir liberalizmi temsil ettiğini düşünürler. Bu sebeple, modern liberalizm zaman zaman yeni liberalizm ya da sosyal liberalizm olarak da adlandırılmıştır. (Ebeling, 2006: 118). Modern liberalizmin sosyal devlet anlayışı, bu eleştirileri kısmen dikkate alarak bireysel özgürlük ile toplumsal adaleti dengelemeye çalışır. Bu yaklaşıma göre, bireysel özgürlüklerin korunması kadar, toplumsal eşitliğin de gözetilmesi gerektiği vurgulanır. Bu nedenle, çağdaş liberalizm bireysel özgürlüklerin yanında sosyal hakların da korunmasını savunan bir anlayışa evrilmiştir.

## 5. Hobhouse'da piyasa serbestisinin eleştirisi ve devletin rolü

"T. H. Green (1836-1882) ve onu örnek alan J. A. Hobson (1858-1940) ve L. T. Hobhouse (1864-1929), laissez faire politikasının ekonomik bakımdan güçlü sınıfların çıkarlarını koruduğunu bireyler arasındaki fırsat eşitliği farklılıklarını dikkate almadığını, eşit olmayan konumdaki bireylerin bu durumdan zarar gördüğünü belirtmişler ve bu durumun ulusun bütünsel refahını gözden kaçırdığını bütüncül bir bakış açısı ile laissez faire anlayışının sınırlı bir birey topluluğuna yarar ve imkân sağlamanın ötesine geçmediğini savunmuşlardır." (Berktay, 2009:79)

Devlet faaliyetleri ile bireysel özgürlüğü bağdaştırmaya çalışan Hobhouse başta olmak üzere devletin denetimi ve müdahale eksikliği sosyal liberallere göre; başta işçi sınıfı olmak üzere bağımlı çalışanlar açısından serbest piyasa ekonomisinde adaletsizlik ve yoksulluk gibi negatif sonuçlara sebebiyet vermektedir. Bu nedenle sosyal ve ekonomik devletin etkin olması gerekliliğini ortaya koymuşlardır. Pozitif özgürlüğü ifade eden bu yaklaşımda devlet; sağlık, eğitim, konut, sosyal yardım gibi başat sorumluluklara sahip olmalıdır. Burada amaç, Hobhouse'un da belirttiği gibi bireyi bencil varlıklar olarak görmeyerek, devletin bireye diğer alanlarda olduğu gibi iktisadi olarak da bireysel özgürlükleri vasıtası ile kendisini gerçekleştirip, sahip olduğu yetenek ve potansiyelini açığa çıkartmasına ve değerlendirebilmesine yardımcı olmasını sağlamaktır. (Seaman, 1978:780)

Sosyal liberallere göre, toplumda oluşabilecek, gelir adaletsizliğine yönelik bir önlem olarak dar ve sabit gelirliler üzerindeki ağır vergi yükü dar gelirlilerden yüksek gelir düzeyine sahip bireylere doğru artan oranlı şekilde adil bir vergi pratiği ile transfer edilmelidir. (Seaman, 1978:794-796) Hobhouse'e göre miras ya da bağış şeklinde geçen mallar olarak hak edilmemiş kazançlar vergilendirme ya da müsadere yoluyla, toplumsal faydaya hizmet edecek şekilde devlet tarafından yatırıma ve toplumsal faydaya hizmet edecek şekilde ekonomik organizasyon içinde değerlendirilmelidir. Hobhouse'a göre özgürlük; geleneksel liberal özgürlüklerin yanı sıra "eşit ihtiyaçların eşit tatminini içeren" eşit hakları gerektirir (Gaus, 2000: 169). Modern liberaller, refah anlayışını, fırsat eşitliği orjinine indirgeyerek birey veya grupların, mevcut sosyal koşullardaki fırsat eşitsizliğinden doğan (Berktay, 2009: 81) olası zararları azaltmak ya da ortadan kaldırmak üzere devletin yüklenmesi gereken sosyal sorumlulukları olduğunu net ve kesin bir şekilde vurgulamaktadırlar.

Hobhouse ve diğer modern liberal görüşü savunan düşünürler, devletin, bireylerin ve toplumsal grupların yararına olarak işbirliğinin teşvik edilebileceğini ve sosyal sorumluluğun geliştirilebileceğini devletin daha fazla görev ve sorumluluk üstlenmesini bireysel haklar için bir tehdit olmadığını diğer taraftan bu özgürlüklerin toplumun ve bireyin yararı düşünülerek

bazı hallerde sınırlandırılabilir olmasının bir çelişki doğurmadığını belirtmiştir (Tyler, 1996: 197-207; Sawyer, 2000:70-78).

Hobhouse, bireyin özgürlüğünün yalnızca ekonomik bağımsızlıkla sağlanamayacağını, aynı zamanda sosyal adalet ve eşitlik ile desteklenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu çerçevede, sosyal liberalizm kavramını şekillendirmiş ve devletin rolünü yeniden tanımlamıştır. Devletin halkın refahını artırma görevini üstlenmesi gerektiğini belirten Hobhouse, bireysel özgürlüklerin ancak toplumsal eşitlikle birlikte anlamlı olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden, onun düşünceleri modern sosyal liberalizmin temel taşlarını oluşturan bir bakış açısı sunmaktadır.

## 6. Hobhouse'da liberal çoğulculuk ve hoşgörü

Hobhouse'un sosyal liberalizmi bireysel özgürlükleri desteklerken, toplumsal sorumluluk ve dayanışmanın önemini de vurgular. Bireyler, özgürlüklerini kullanırken, toplumun refahını dikkate almak zorundadırlar. Bu açıdan, bireysel özgürlüklerin sınırları hem kişisel inisiyatif hem de toplumsal bütünlük açısından düşünülmelidir. Böylece, kişisel özgürlükler yalnızca birey için değil, toplum için de anlam taşır; özgürlüklerin sürdürülebilirliği, karşılıklı saygı ve hoşgörüye bağlıdır.

Sosyal liberal anlayışın önermesi olan Sosyal demokrasinin farklılığı, klasik liberalizmin liberal demokrasi anlayışı kapitalizm eksenli kendiliğinden sağlanamayan özgürlük ve hak dengesi arayışında iken (Fincancıoğlu, 1993: 8) sosyal demokrasi ise; ideolojik yelpazedeki solun içindeki ve dışındakiler arasında sadece işçi sınıfı temelli olmayan kapsayıcı bir eşitlik ve özgürlük anlayışında dengeyi tutturma iddiasındadır (Cem, 1998: 15). Genel olarak sol siyasetin temelinde yatan bu evrensel ilkelerin ortaya çıkışı İngiltere'de yaşanan sanayi devrimi ve devrim sonrası ortaya çıkan yeni toplumsal yapı ile birebir ilişkilidir (Giddens, 2000: 15 & Fincancıoğlu, 1993: 41) bunlara dinsel hoşgörü anlamında tolerans ilkesini de ekler. Bu yaklaşım sosyal demokrasinin, Sosyalizmden (Marksizm) ayrışma sürecini ortaya koyması ve radikallik yerine kapsayıcı önceliğe sahip olmasını göstermesi bakımından önem taşır.

Özellikle 1980 sonrası süreçte neoliberal politikaların hayata geçmesi ile yükselen demokrasi ve özgürlük anlayışına yönelik eleştirilere, sosyal liberalizm orjinli bir teori ve uygulama olarak Giddens tarafından önerilen, dönemin şartlarına adapte edilmiş sosyal adalet, fırsat eşitliği ve özgürlük temelinde üçüncü yol yaklaşımının benimsediği ilkeler çoğulcu (kozmpolit) ve katılımcı bir demokrasi önermesi içermektedir.

Refah devleti olgusunun bireysel ve kolektif sorumluluk arasında bir köprü olması gerektiğini vurgulayan bu yaklaşım hem risk ve güvenlik eksenini arasında denge arayışındadır. Üçüncü yol yaklaşımının ana unsurlarını oluşturan temel ilkeler şu şekilde özetlenebilir (Kahraman 2002: 117-118);

- Sınıf temelli anlayış yerine merkezin modernleştirilmesi
- Otoriteriyenizm karşıtlığı, neoliberalizme mesafe
- Bireysel özgürlük de kaynakların ortak kullanımı
- Gülümlü ve serbest ekonomi arasında bir dengeyi arayan karma ekonomi anlayışı
- Demokrasinin de demokratikleştirilmesi yolu ile yerel yönetim, etkin katılım ve sivil toplum kuruluşlarına verilen önemin artırılması (Yönetişim ve katılımcı demokrasi ilkeleri)
- Hoşgörü esasına dayalı, kapsayıcı Kozmpolit nitelikte, bir ulus inşa etme ideali

Özetle; spesifik olarak Üçüncü yol yaklaşımında genelde ise Sosyal liberalizm düşüncesinde toplumsal farklılıkların kabul edilmesi ve bireylerin haklarına saygı gösterilmesi gerekliliği esastır. Hoşgörü, toplumsal barışın ve işbirliğinin sağlanmasında oynadığı rol ile toplumsal çatışmaların önlenmesi ve farklı ideolojilerin bir arada var olabilmesi öncül koşuldur. Bu perspektif, bireylerin farklı görüş ve yaşam tarzlarına karşı açık fikirli olmalarını, toplumsal uyum için gerekli olan temel bir erdem olarak değerlendirilir.

## SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hobhouse'un sosyal liberalizm ile ilgili fikirleri, bireyin özgürlüğünü ve toplumsal sorumlulukları bir arada düşünme çabasını gösterir. Bu bakış açısı, bireysel hakların korunması ile toplumun refahı arasındaki bağlantının detaylı incelenmesini gerektirir. Hobhouse, bireyin yalnızca kendi çıkarlarıyla değil, aynı zamanda bulunduğu toplumsal yapı ile ilişkisiyle de tanımlandığını savunmaktadır. Bu şekilde, sosyal adaletin sağlanması için devlete bir görev verirken, bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirmeleri için gerekli olan imkanların oluşturulmasına dikkat çeker. Sonuç olarak, Hobhouse'un fikirleri, özerklik ve sosyal sorumluluk arasındaki bu denge ile sosyal liberalizmin nasıl bir şekil aldığını anlamamıza yardımcı olur ve böylece toplumsal ilerlemenin nasıl mümkün olacağını gösterir.

Hobhouse'un sosyal liberalizm anlayışı, bireyin özgürlüklerini ve adaletin sağlanmasını ön planda tutarak, ekonomik ve sosyal politikaların detaylı incelenmesini gerektirir. Bu bağlamda, sosyal liberalizm, birey haklarının korunmasının yanı sıra, toplumsal eşitlik ve dayanışma ilkelerini de kabul etmektedir. Hobhouse, toplumun iyi bir gelişim göstermesi için bireylerin yalnızca özgürlüklerini değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal fırsatlarını da artırmaları gerektiğini belirtir. Bu bakış açısıyla, sosyal reformlar ve devlet müdahaleleri, bireylerin potansiyellerini gerçekleştirmeleri ve toplulukla etkileşimde bulunmaları için tasarlanmalıdır. Sonuç olarak; Hobhouse'un görüşleri, bireysel özgürlüklerin korunması ve toplumsal refahın artırılması hedefiyle bir yaklaşım oluşturarak, bu alanda günümüz politikalarına değerli katkılar sağlamaktadır.

Günümüzde sosyal liberalizmin önemi, bireylerin toplumsal yaşamdaki eşitlik ve özgürlük anlayışına katkıda bulunmasından gelmektedir. Ekonomik eşitsizliklerin artışı ve sosyal adalet arayışının yükseldiği bu dönem, sosyal liberalizmin toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler bulma yeteneğini sergilemektedir. Özellikle, insan hakları ve sosyal politikaların güçlenmesi, bireylerin özgürlüklerini koruyarak, demokratik katılımı teşvik eden bir zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, sosyal liberalizm bireylerin refahını artırma ve toplumsal dayanışmayı destekleme görevine sahiptir ve modern toplumların karşılaştığı zorlukları aşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, sosyal liberalizmin benimsenmesi, toplumsal bütünlüğü sağlamak ve sürdürülebilir bir gelecek kurmak için gereklidir. Bu yaklaşım, diğer ideolojik yapıların sunduğu çözüm yollarını sorgulamaya da yönlendirerek, daha adil bir toplum oluşturma çabalarına katkıda bulunmaktadır.

## KAYNAKÇA

Albertini, J. M., Pecherand, M., & Poujet, M. (1995). *Ekonomik sistemler* (Çev. C. Umay). Bursa: Ekin Yayınları.

Barry, N. (2018). *Modern siyaset teorisi* (Çev. M. Erdoğan & Y. Şahin). Ankara: Liberte Yayınları.

Berktaş, F. (2009). Liberalizm: Tek bir teorik pozisyona indirgenmesi olanaksız bir ideoloji. H. B. Örs (Ed.), *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla modern siyasal ideolojiler* (s. 71-89). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çetin, H. (2001). Liberalizmin temel ilkeleri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 219-237.

Ebeling, M. R. (2006). Ludwig von Mises: Özgürlüğün ekonomi politikçisi. (Düz. S. Yaman). *Liberal Düşünce Dergisi*, 12(45), 115-131.

Erdoğan, M. (1998). *Liberal toplum liberal siyaset* (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Erdoğan, M. (2006). *Aydınlanma modernlik ve liberalizm*. Ankara: Orion Kitabevi.

- Fincancıoğlu, Y. (1993). *Günümüzde sosyal demokrasi*. İstanbul: TÜSES Yayınları.
- Gaus, F. G. (2000). *Political concepts and political theories*. Boulder: Westview Press.
- Giddens, A. (2000). *Üçüncü yol: Sosyal demokrasinin yeniden dirilişi* (Çev. M. Özyay). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Heywood, A. (2014). *Siyasi ideolojiler* (Çev. A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnaç, Ş. Akın, & B. Kalkan). Ankara: Liberte Yayınları.
- Karaçay Çakmak, H. (2008). Sen'in yetenek yaklaşımı ana akım iktisada alternatif bir paradigma sunmakta mıdır? *Ekonomik Yaklaşım*, 19(68), 1-15.
- Kahraman, H. B. (2002). *Sosyal demokrasi düşüncesi ve Türkiye pratiği*. İstanbul: SODEV Yayınları.
- Kukathas, C., Lovell, D. W., & Maley, W. (1990). *The theory of politics: An Australian perspective*. Melbourne: Longman.
- Locke, J. (1969). Civil goverment. (Çev. M. Tunçay). *Siyasal Düşünceler Tarihi, Cilt II*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Ryan, A. (2007). What is liberalism? R. E. Goodin, P. Pettit, & T. Pogge (Eds.), *A companion to contemporary political philosophy* (s. 291-310). Malden: Blackwell.
- Sawer, M. (2000). The ethical state: Social liberalism and the critique of contract. *Australian Historical Studies*, 31(114), 67-90.
- Seaman, J. W. (1978). L. T. Hobhouse and the theory of "social liberalism". *Canadian Journal of Political Science*, 11(4), 777-801.
- Şenel, A. (1998). *Çağdaş siyasal akımlar*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Taner, A. (2013). Çağdaş liberalizmde yeni yol ayrımı: Anarko kapitalist liberalizme karşı minimal devletçi liberalizm. *Liberal Düşünce Dergisi*, 18(69-70), 227-243.
- Tyler, C. (1996). Thomas Hill Green and the philosophical foundations of politics: An internal critique. *University of York*.
- Watts, M. (1992). *Piyasa ekonomisi nedir?* (Çev. L. Köker). Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.

**EXTENDED ABSTRACT***GENİŞLETİLMİŞ ÖZET***STATE-INDIVIDUAL RELATIONSHIPS IN SOCIAL LIBERALISM FROM THE L.T. HOBHOUSE PERSPECTIVE**

A group of liberal thinkers who sought solutions to the social and economic problems posed by classical liberalism and its new version, Neoliberalism, developed the idea of social liberalism. John Stuart Mill, Thomas Hill Green and L.T. Hobhouse are the main ones. Mill, produced revolutionary works on subjects such as freedom, equality and morality, and emphasized the duty of the state to protect the ethical and moral values of individuals. Green, on the other hand, developed the concept of positive freedom and saw it as a part of freedom that the individual not only gets rid of external pressures but also has the opportunity to realize his potential.

Social liberalism aims to increase social welfare and justice by expanding the individual and freedom-oriented approach of classical liberalism. While in classical liberalism individual freedom is secured by limited intervention of the state, social liberalism argues that the state should take an active role in supporting the freedom of individuals and social equality. Social liberalism combines these principles of classical liberalism with social policies that increase the well-being of the individual. While the state provides the necessary social conditions for individuals to realize their potential, it also contributes to strengthening social justice and equality. Classical liberalism is a system based on individualism, private property and free market economy. However, this understanding has been criticized especially on fundamental principles such as negative freedom and the limited role of the state. Criticisms within liberal thought and social inequalities that emerged after the Industrial Revolution paved the way for the development of social liberalism. Along with Marxist and collectivist critiques, thinkers such as Thomas Hill Green and Leonard Hobhouse introduced social liberalism, which combines individual freedom with social responsibility.

According to Hobhouse, social liberalism is not a conflict with classical liberalism, but a compromise. When liberalism and collectivism are evaluated together, individual freedom and social solidarity are seen as complementary elements. Hobhouse argues that the individual is not only a self-interested being, but also an individual with social responsibility. The state should take an active role in areas such as health, education and social assistance to ensure the freedom of individuals and social welfare. Social liberalism, with its positive understanding of freedom, sees state interventions as complementary to individual rights. Pointing out that the laissez-faire economy increases inequalities, Hobhouse recommends social policies and a fair tax system to prevent income inequality and inequality of opportunity. Increasing economic and social opportunities is essential for individuals to realize their potential.

It emphasizes Hobhouse's understanding of liberal pluralism, using their freedom to give up, looking after social welfare and acting from tolerance. This understanding aims to maintain social peace while protecting individual rights. Hobhouse's social liberalism is balanced between individual freedom and social welfare. Social liberalism offers solutions to the problems of social justice, economic inequality and democratic participation faced by modern societies. With this method, we aim to increase social solidarity and build a sustainable future while protecting their freedom.

**KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ**

<b>Sorumlu Yazar</b> <i>Responsible/Corresponding Author</i>	Eray ACAR			
<b>Makalenin Başlığı</b> <i>Title of Manuscript</i>	L.T. Hobhouse Perspektifinden Sosyal Liberalizmde Devlet-Birey İlişkileri			
<b>Tarih</b> <i>Date</i>	22.12.2024			
<b>Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.)</b> <i>Manuscript Type (Research Article, Review etc.)</i>	Araştırma Makalesi			
<b>Yazarların Listesi / List of Authors</b>				
<b>Sıra No</b>	<b>Adı-Soyadı</b> <i>Name - Surname</i>	<b>Katkı Oranı</b> <i>Author Contributions</i>	<b>Çıkar Çatışması</b> <i>Conflicts of Interest</i>	<b>Destek ve Teşekkür (Varsa)</b> <i>Support and Acknowledgment</i>
1	Eray ACAR	% 100	-	-